

XII. kötet.

1905. Április

4. füzet.

Ent. Soc. Wash.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra.

— * —

DR. BEDŐ ALBERT   BIRÓ LAJOS   DR. CHYZER KORNEL
DR. ENTZ GÉZA   MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ÉS CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1905.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ES KIADÓHIVATALA

I., MOLNÁR - UTCZA 24.

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom.

<i>Bíró Lajos</i> : Rovarrostálás Uj-Guineában III.	67
<i>Vángel Jenő dr.</i> : Adatok Magyarország rovarfaunájához. Lepidoptera III.	71
<i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói IV.	75
<i>Zilahy Kiss Endre dr.</i> : Adatok Szilágy-m. bogár-faunájához III.	78
<i>Csiki Ernő</i> : Magyarország Cerambycidái XX.	81
<i>Zilahy Kiss Endre dr.</i> : Az <i>Argynnis Laodice</i> Pall. hazánkban	83

Különfélék.

A <i>Gracilaria</i> Syringelláról	85
Hopffgarten M. Gy	86
A bécsi muzeumból	86
Entomologusok általános névjegyzéke	86
Az almamoly irtása	86

Irodalom:

<i>Reiter E.</i> , Bestimmungs-Tabelle des Tenebrioniden-Unterfamilien. Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	87
<i>Müller J. dr.</i> Beschreibungen neuer dalmatinischer Koleopteren. Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	88

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII. Eszterházy-utca 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

A budapesti entomologusok minden pénteken este a Muhr-féle vendéglőben (Kerepesi-út 44.) találkoznak.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900., 1901., 1902., 1903 és 1904-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele áron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak a II. kötet kapható, ára 6 kor. Az I. és III. kötetet készpénzen visszaváltjuk.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (IV., Molnár-utca 24.) címzendők.

Rovarrostálás Uj-Guineában.

Irta *Biró Lajos*

III.

Skorpió-féle nem igen van olyan kicsi, hogy azt rostával kelljen gyűjteni, így legfeljebb néha kerül bele valamelyik nagyon fiatal példány. Uj-Guineában különben sincsenek óriási nagy *Buthus*-félék, csak olyan nagyságú valódi skorpiók, mint a magyarországiak. Az újguineaiak se nem sokfélék, se nem számosak. Nagytermetű *Telyphonus* is ritkán fordul elő, korhadt fatörzs alatt, mindössze háromszor találtam három különböző vidéken. Annál inkább megörültem egy kis állatkának, melyből az elsőt 1901. május 28-án találtam s ott helyben *Solifuga*-nak tartottam, erről pedig tudtam, hogy teljesen ismeretlen az ausztraliai régióból. Csalatkoztam ugyan, mert azóta rájöttem, hogy ez a Ceylon szigetéről ismert s ott is ritka *Schizonotus crassicaudatus*, vagy hozzá nagyon hasonló új faj, de még most se sajnálom a fáradságot, hogy hasonló természetű helyeken, sötét sűrű erdőben, korhadt fákat rostálgatva, végre aug. 2-án megkerítettem második példányát is. A tropikus vidékeket lakó *Tarantulida* szintén ritkán akad rostába, mert inkább fatörzseken és kéreg alatt él, honnan szedtem is.

Annál alkalmasabb, sőt nélkülözhetlen gyűjtési mód a rostálás, akár csak nálunk, a *Pseudoskorpiók* gyűjtésére. Egyéb rovarhoz képest aránylag sok kerül elő a rostából, a mi abból is kitűnik, hogy alig hiszem hogy hiányozzék egy is az 1000-ból abban a kis üvegcseben, a melybe az 1901. július havi rostálásomból kikerült álskorpiókat szedtem. Azt hiszem azonban, hogy a fajok száma nem igen lesz változatos, talán egy fekete fejű és fekete ollós fajon kívül mind meg is lesz azok között, a miket gyűjtésem feldolgozásában Uj-Guineából eddig ismerünk. Úgy alakjával, rendkívüli picziségével és feltűnő serény futásával kiválik közülök a *Chthonius Wlassicsi*, a mely épen nem is ritka; egy külön üvegcskébe összeszedtem belőle júliusi rostálásaim folyamán vagy száz darabot.

Épen úgy, mint idehaza, feltűnő sok a rostált gazban az *Acarida*, avval a különbséggel, hogy Uj-Guineában rendszeren ott találjuk a *Trombidium* piros színű atkákat is. Egy havi rostálásomról vezetett naplóm szerint átlag 15 darab került ki egy rostálásból, de szó sincs róla, hogy a táblázatomba felvett szám azt mutassa, hogy nem lett volna több is, ha mind kifogni akartuk volna. Gyűjtés közben az apróbb termetűeket külön szedtem. Osztályozáskor nagyon figyelmesen kellett elbánni velök, mert sok közte az olyan piczi atkaalak, melyeknek a nagyságát csak a milliméter tört részeivel lehet kifejezni. Nehány napig használatba vettem egy saját-szerkesztette bogárfuttatót, evvel fáradság nélkül nagyobb számban kaptam meg a mikroszkopikus kicsiségű atkákat is.

Atkák után nem is kell sokszor rostálni se, a nélkül is szedheti akaratlanul is mindenki, a ki a sűrűségben megfordul, gyűl az magától is, a lábászárára. Minden Uj-Guineában lakó európainak réme a „Buschmukesz“, mert rövid séta után erős viszketegséget kap a bokáján, a térdén, sőt . . . sőt . . . hogy is mondjam? egyebütt is. Minél jobban vakarja, annál jobban viszket, úgy hogy sok türelmetlen ember gonosz sebeket kapar magán; hallottam olyan esetről is, hogy ilyen elmérgesedett seb miatt a lábat amputálni kellett. Az atka támadását fehérbőrű emberen bolhacsípéshez hasonló udvaros kis vörös folt jelzi, közepén pusztá szemmel alig látható piczi vérpiros pont: maga az állatka, mely a felbőr legfelsőbb rétege alatt húzódott meg.

A sötétbőrű pápuán nem látszik a bőrön udvaros folt, de gyakorlott szem ott is könnyen meglátja a sötét alapon pirosuló állatkát. Az én apró rovarokhoz szokott szemem mindig és azonnal meglátta a busmukeszt, sőt alig volt benszülött is, a ki nem ismerte volna, de sajátságos, hogy európai ember, még a legtöbb orvos is, csak akkor vette észre, ha nagyító üveggel megmutattam; azt is furcsának találtam, s csakis a megfigyelésben való járatlanságnak róhatom fel, hogy egynek se jutott eszébe akár csak kézi nagyítóval is ránézni, míg én meg nem mutattam, pedig soknak ott volt a zsebében a nagyító. Eszembe jut róla a fillokszera felfedezésének története, pedig az még a busmukeszénél is nagyobb; Franciaországnak egész hegyvidékét tette már tönkre, egész sereg bizottság vizsgálta a baj okát, még a bacillusokat is gyanuba fogták, mégis csak a rovarász Planchon látta meg, hogy rovar ül a gyökereken. Sőt hogy példáért ne menjek a szomszédba, azt a furcsaságot is felemlíthetem, hogy a szárnyas fillokszerát nálunk is egy figyelmes parasztgazda, a peéri albíró fedezte fel elsőnek. Uj-

Guineában is sok tudós vakargatta a busmukeszt. de természetben még se látta soha, annál kevésbé hozott belőle. Pedig van elég, a mi abból is kitűnik, hogy a Hermita-szigeteken alig egy órai séta után 62 darabot szedtem gyűjtőüvegembe lábszárainról, csupán hozzáférhető helyekről.

A legtöbb európai fürdés útján akar megszabadulni a réacsi-peszkedő busmukesztől, de hiába mossa, szappanozza, spongyázza. akkor már biztos helyen ül a felbőr alatt, azt onnan víz le nem viszi. Ellenben biztosan elpusztítja akármilyen zsír vagy olajféle, ha avval bekeni a lábat. Európai ember még legszívesebben használta a perui balzsamot, már talán csak azért is, mert erős szaga miatt könnyebben hitt orvosi hatásában s nem féltette ruháját annyira a zsirosodástól.

A ki ilyen módon el nem pusztította a busmukeszt, annak a lábain másnapra apró pattanások nőttek a piros folt helyén, közepén kis gombostűfejnyi gennyedéssel, növekedő fájdalmas viszketés kíséretében. Csak a ki ezeket elkaparta, kapott sebet a helyébe, egyébként elmúlt magában rövid időn, a jóllakott állatka ott maradt és elpusztult a később képződő piczi sebes varban. Azokhoz az ú. n. klimatikus kelésekhez, a mik a benszülötteken oly gyakoriak, s a melyeknek a helyéből magam is szép gyűjteményt hoztam emlékül, ezeknek az állatkáknak semmi közük. Sokszor kipróbáltam magamon, a busmukeszket el nem pusztítottam, néhány napi kellemetlen viszketés után minden nyomuk eltűnt magától, egyből se fejlődött ú. n. klimatikus kelés.

Az én gyengén nagyító mikroskopommal ezeket a busmukeszket mindig hatlábúaknak, tehát lárváknak néztem. Ez is az általános felfogás, a hol csak az irodalomban ezekről van szó, mindig atkalárvákról írnak. Azonban egy alkalommal, mikor egy praeparált darabot megnéztem az Uj-Guineában időző hírneves bakteriologusnak, dr. Koch Róbertnek az erős mikroskopján, úgy láttam, hogy 8 lába van, tehát kifejlett Acarida, csakhogy a két első lábát néztem én is, más is, palpusoknak. Különben nemsokára részletesebb vizsgálat alá veszem, úgy is van belőle borszeszben különféle kellő mennyiségű anyagom.

Egyéb atkatéleimet Canestrini paduai egyetemi tanár kezdte feldolgozni, de igazi gyászunkra e jeles szakember kora halálával a munka félbeszakadt s így még nagyon sok anyag vár feldolgozásra. Canestrini a Természetrajzi Füzetekben megjelent három közleményében 80 újguineai Acarida-fajról ad számot, ebből 63 új faj került ki gyűjtésemből. Utolsó közleményében mint jellemző tanul-

ságot, a következő négy tételt állítja fel: 1. hogy némely újguineai atkafaj elterjedése oly nagy, hogy egyaránt feltalálható Európában, Amerikában és a maláj szigetségekben is; 2. hogy némely újguineai alak annyira különböző az eddig ismertektől, hogy új családokat lehetne részükre felállítani; 3. hogy a tőle leírt új nemek nem különböznek kevésbé az európaiaktól, mint ezek egymástól; 4. hogy Uj-Guinea faunája rendkívül gazdag új alakokban, gyakran igen feltűnő különlegességekben.

Myriopodák közül a rostában túlnyomók voltak a *Geophilus* formák; nagyobbára apró alakok, de azt hiszem, azért nagy részük ivarérett. Némelyiknél csak a fej, másnál a test jó része fekete, jeléül, hogy fajváltozatosság van köztük. *Scolopendra*-formák aránylag ritkábbak voltak, ezek közül is a *Cryptops*-alakok kerültek elő gyakrabban, valódi *Scolopendra* a rostált anyagban alig akad. *Lithobius*-féle természetesen nem is akadhatott bele, mert ezek még Ázsiában elérik földrajzi elterjedésük határát. *Polydesmus*-féléből piczike alakokhoz segít a rosta, egy részük fehér, rózsaszínű, vagy sötét ibolya, ritkán feketés-tarna; lehet, hogy ezek is ivarérett törpe fajok, de ezt majd csak az anyag feldolgozója fogja eldönteni. Külön üvegecskébe meglehetősen számú gyűlt egy tejfehér *Scolopendrella*-fajból, de azért nem kell azt következtetni belőle, hogy gyakori, mert csak egyenként kerültek elő sötétes helyekről, földből és korhadt fából. Sok keresés után tudtam ráakadni a második példány *Polyxenus*-ra is, melyből hetekkel azelőtt találtam meg az elsőt. *Pauropus*-félét a legnagyobb figyelemmel se tudtam rostálás útján se felfedezni, pedig ugyancsak nagyon kerestem. Úgyszintén nyomát se találtam semmiféle *Glomeris*-nek, ha csak egy még meg nem vizsgált piczi alak nem bizonyul a *Gervaisia*-nem fajtájának.

Az *Isopodák* azonban Uj-Guineában se hiányoznak, s bár meglehetősen egyöntetűség van köztük, úgy 5-6 féle alak tűnt fel belőlük. Nagyobb figyelemmel csak egy alakra vadásztam, egy gombostűfejnyi piczi varcsokos hátúra, mely zavartatva zárt gömbre húzta magát össze; meglehetősen ritka és igen nehezen tűnik szembe.

Csigák gyűjtésére Uj-Guineában nem érdemes használni a rostát; napokon át rostálva is alig lehetett benne találni effélét. Van azonban mégis egy igen különös alakú apró csigám, melyet rostával tudtam csak néhány példányban megszerezni.

Látnivaló ebből a helyszínén készült jegyzetek szerint való rövid felsorolásból, hogy Uj-Guineában s talán más hasonló ned-

ves trópusi vidéken is, a rovarrosta nem az a változatos és gazdag gyűjtést biztosító szerszám, mint Európában. De a tüzetes zoológiai kutatáshoz mégis nélkülözhetetlen, mert egész sereg olyan apró rovar és más alsóbb rendű állat él a rejtett helyeken itt is, olyan körülmények közt, hogy más gyűjtésmód mellett csak ritka véletlen juttatná a zoológus kezébe, s e nélkül aligha volna lehetséges bármely vidék faunájának tervszerű és következetes tanulmányozása.

Adatok Magyarország rovarfaunájához.

(Közlemény a Paedagogium biológiai laboratóriumából.)

Közzéteszi *Dr. Ványel Jenő.*

Lepidoptera III.

Sphinges.

Acherontia Atropos L. I. Budapest, Dánospuszta, Hatvan, Szintye; — II. Perkáta, Keszthely; — III. Margitfalu, Dobsina, Lipótvár; — V. Maroskecze; — VI. Baja, Apatin, Bégaszentgyörgy.

Sphinx Convolvuli L. I. Budapest, Kecskemét, Szintye; — II. Perkáta, Kőszeg; — III. Lipótvár, Dobsina, Margitfalu; — V. Maroskecze; — VI. Nagybecskerek, Baja, Apatin, Karánsebes; — VIII. Fiume, Castel Muschio (Veglia sziget), Cirkvenicza. — *Ligustri* L. I. Budapest, Hatvan, Kecskemét, Szintye; — II. B.-Füred, Csáktornya; — III. Lipótvár, Margitfalu, Selmezbánya, Dobsina, Putnok; — V. Maroskecze, Szováta; — VI. Baja, Apatin.

Deilephila Galii Rott. III. Margitfalu; — VI. Baja. — *Euphorbiae* L. I. Budapest, Dánospuszta, Csongrád, Szintye, Hatvan; — II. Perkáta, Keszthely; — III. Lipótvár, Dobsina; — V. Maroskecze; — VI. Baja, Apatin, Szabadka. — *livornica* Esp. II. Perkáta. — *Elpenor* L. I. Budapest, Hatvan, Szintye, Csongrád, Kecskemét, Dánospuszta; — II. Perkáta; — III. Lipótvár, Dobsina, Putnok; — V. Maroskecze, Szováta; — VI. Baja, Apatin, Zsombolya; — VIII. Fiume. — *porcellus* L. I. Szintye; — V. Szováta, Maroskecze; — VI. Apatin; — VIII. Fiume. — *Nerii* L. II. Perkáta.

Smerinthus Tiliae L. I. Budapest, Szintye; — II. Perkáta; — III. Margitfalu, Selmezbánya; — VI. Maroskecze. — *ocellata* L. I. Budapest; II. Perkáta; — III. Pálfalu, Margitfalu. — *Populi* L. I. Budapest, Hatvan, Kecskemét; — II. Perkáta; — III. Lipótvár, Margitfalu; — V. Maroskecze, Szováta; — VI. Baja, Apatin.

Macroglossa stellatarum L. I. Budapest, Kecskemét, Dánospuszta, Félegyháza, Szintye; — II. Perkáta, Kőszeg, Kömlőd; — III. Lipótvár, Pálfalu, Margitfalu, Selmeczbánya, Putnok, Dobsina, Leibicz; — V. Szováta, Maroskecze, Predeál, Bálványosfürdő, Kovászna; — VI. Zenta, Apatin, Baja, Nagybecskerek, Zsombolya, Karánsebes; — VIII. Fiume. — *bombylifformis* O. III. Helpa. — *fuciformis* L. II. Visegrád.

Sciapteron tabaniforme Rtt. III. Margitfalu

Trochilium apiforme Cl. I. Budapest; — III. Lipótvár, Margitfalu. — *ab. tenebrioniforme* Esp. I. Budapest.

Sesia tipuliformis Cl. I. Budapest; — II. Perkáta.

Bembecia hylaeiformis Lasp. I. Budapest, Szintye.

Thyris fenestrella Sc. II. Perkáta; — VIII. Castel Muschio (Veglia sziget).

Ino ampelophaga Bayl. II. Perkáta. — *statices* L. I. Szintye; — II. Perkáta, Kömlőd; — III. Lipótvár, Pálfalu, Margitfalu; — V. Maroskecze, Szováta.

Zygaena Pilosellae Esp. I. Budapest, Szintye; — II. Perkáta; — III. Lipótvár, Pálfalu, Margitfalu, Dobsina; — IV. Felsőbánya; — V. Maroskecze, Szováta; — Zenta, Apatin. — *Brizae* Esp. I. Szintye. — *Scabiosae* Schey. I. Dánospuszta, Félegyháza, Csongrád, Szintye; — II. Perkáta; — III. Lipótvár, Pálfalu; — V. Szováta; — VI. Baja, Apatin, Zenta. — *Achilleae* Esp. III. Pálfalu. — *var. bellis* Hb. III. Margitfalu; — VI. Apatin. — *Trifolii* Esp. III. Margitfalu, Pálfalu. — *Lonicerae* Esp. I. Hatvan, Szintye; — II. Perkáta; — II. Lipótvár, Pálfalu, Putnok, Dobsina, Margitfalu; — IV. Felsőbánya; — V. Maroskecze, Szováta; VI. Zenta, Apatin, Zsombolya. — *Filipendulae* L. I. Budapest, Szintye, Dánospuszta, Kecskemét; — II. Perkáta, Kőszeg; — III. Pálfalu, Margitfalu, Putnok, Dobsina, Lipótvár; — V. Maroskecze, Szováta; — VI. Zenta, Baja. — *Angelicae* O. I. Szintye; — VI. Apatin. — *Ephialtes* L. I. Szintye. — *ab. Trigonillae* Esp. I. Szintye; — III. Pálfalu, Margitfalu, Putnok; — VI. Baja, Apatin. — *ab. Medusa* Pall. I. Budapest, Szintye. — *carniolica* Sc. I. Szintye; — II. Perkáta, Kömlőd, Kőszeg.

Syntomis Phegea L. I. Budapest, Hatvan, Kecskemét, Szintye; — II. Perkáta, Kőszeg, Kömlőd; — III. Lipótvár, Pálfalu, Margitfalu, Putnok, Dobsina; — V. Maroskecze, Szováta; — VI. Zenta, Karánsebes, Zsombolya, Apatin, Baja.

Naclia ancilla L. I. Szintye; — II. Perkáta; — III. Lipótvár.

Bombyces.

Hylophila bicolorana Fssl. I. Szintye.

Setina irrorella Cl. II. Perkáta, Visegrád; — III. Pálfalu. —
mesomella L. I. Szintye.

Lithosia griseola Hb. I. Szintye — *lutarella* L. III. Lipótvár.
Gnophria quadra L. I. Szintye; — III. Lipótvár, Pálfalu, Margitfalu; — IV. Bártfa; — V. Szováta; — VI. Apatin.

Deiopeia pulchella L. I. Szintye.

Euchelia Jacobaeae L. I. Szent-Endre.

Nemeophila russula L. I. Szintye; — III. Pálfalu, Lipótvár, Margitfalu, Leibicz, Dobsina; — VI. Apatin. — *Plantaginis* L. III. Pálfalu.

Callimorpha dominula L. III. Pálfalu, Helpa, Margitfalu, Selmezbánya. — *Hera* L. I. Budapest, Szintye; — II. Perkáta, Kőszeg; — III. Lipótvár, Margitfalu, Pálfalu; — IV. Kassa; — V. Maroskecze; — VI. Apatin.

Pleretes matronula L. III. Margitfalu.

Arctia Caja L. I. Budapest, Hatvan, Dánospusztá, Szintye; — II. Perkáta, Kőszeg, Visegrád; — III. Lipótvár, Margitfalu, Pálfalu, Leibicz, Dobsina, Putnok; — V. Maroskecze, Szováta, Kovászna; — VI. Zsombolya, Karánsebes, Apatin, Zenta, Baja; — VIII. Fiume. — *villica* L. I. Budapest, Szintye; — III. Selmezbánya. — *Hebe* L. I. Budapest; — III. Lipótvár; — VI. Resicza. — *aulica* L. I. Budapest; — II. Visegrád. — *maculosa* Gern. II. Kőszeg.

Spilosoma fuliginosa L. I. Budapest; — II. Perkáta; — III. Lipótvár, Margitfalu; — VI. Resicza. — *luctifera* Esp. I. T.-Bálint, Szintye; — II. Kőszeg; — III. Margitfalu. — *mendica* Cl. I. Budapest; — II. Perkáta. — *lubricipeda* Esp. I. Budapest; — III. Lipótvár, Margitfalu, Pálfalu. — *menthastri* Esp. I. Budapest, Szintye, Kecskemét; — II. Perkáta; — Lipótvár, Margitfalu; — VI. Apatin.

Hepialus Humuli L. III. Pálfalu; — V. Fogarasi havasok. — *sylvinus* L. III. Pálfalu, Margitfalu; — V. Fogarasi havasok, Resicza. — *lupulinus* L. III. Margitfalu, Leibicz, Dobsina.

Cossus cossus L. I. Budapest, Szintye, Hatvan, Félegyháza; — II. Perkáta, Kömlőd, Kőszeg; — III. Léva, Selmezbánya, Dobsina, Putnok; — VI. Zenta, Apatin, Baja.

Zeuzera Pyrina L. I. Budapest, Kecskemét; — II. Perkáta, Kőszeg; — VI. Apatin.

Endagria ulula Bkh. II. Kőszeg.

Psyche unicolor Hfn. I. Budapest. — *plumifera* O. I. Budapest.

Fumea nitidella Hofm. I. Budapest.

Peuthophora morio L. I. Budapest, — II. Visegrád, Perkáta ;
— V. Háromszék.

Orgyia gonostigma F. III. Margitfalu. — *antiqua* L. I. Szintye ;
— III. Pálfalu, Lipótvár.

Dasychira pudibunda L. I. Szintye ; — III. Margitfalu.

Leucoma salicis L. I. Budapest, Kecskemét, Dánospuszta,
Szintye ; — II. Perkáta, Kőszeg ; — III. Lipótvár, Margitfalu, Dob-
sina, Putnok ; — V. Maroskecze, Szováta ; — VI. Apatin, Zenta,
Baja.

Porthesia chrysorrhoea L. I. Szintye ; — II. Perkáta ; — III.
Pálfalu; Lipótvár. Leibicz, Margitfalu ; — V. Maroskecze ; — VI.
Apatin, Zenta. — *similis* Fssl. I. Szintye.

Psilura monacha L. I. Szintye.

Ocneria dispar L. I. Budapest, Szintye, Dánospuszta ; — II.
Perkáta ; — III. Lipótvár, Dobsina ; — VI. Zsombolya, Apatin.

Bombyx crataegi L. III. Margitfalu. — *neustria* L. I. Szintye ;
— II. Perkáta ; — III. Lipótvár, Pálfalu, Margitfalu ; — V. Maros-
kecze. — *lanestris* L. III. Dobsina ; — V. Maroskesze. — *Trifolii*
Esp. II. Kőszeg ; — III. Margitfalu. — *Quercus* L. II. Nagykanizsa.
— *Rubi* L. I. Budapest ; — III. Margitfalu.

Crateronyx Taraxaci Esp. III. Margitfalu.

Lasiocampa Pruni L. VI. Apatin. — *quercifolia* L. I. Buda-
pest, Szintye ; — II. B. Boglár, Perkáta ; — V. Háromszék ; — VI.
Apatin.

Endromis versicolora L. III. Margitfalu.

Saturnia Pyri Schiff. I. Budapest, Szintye ; — II. Perkáta,
Kőszeg ; — III. Lipótvár, Dobsina, Putnok ; — V. Maroskecze ; —
VI. Apatin, Zenta. — *Spini* Schiff. I. Szent-Endre. — *pavonia* L.
III. Lipótvár, Dobsina.

Aglia tau L. II. Visegrád ; III. Margitfalu.

Cilix glaucata Sc. V. Maroskecze.

Harpyia bifida Hb. I. Budapest ; — III. Margitfalu. — *vinula*
L. I. Budapest.

Uropus Ulmi Schiff. I. Budapest ; — II. Visegrád.

Lophopteryx camelina L. I. Szintye.

Pterestoma palpina L. I. Budapest ; — III. Margitfalu.

Cnethocampa processionea L. V. Maroskecze.

Phalera bucephala L. I. Budapest ; — III. Pálfalu.

Pygaera curtula L. II. Perkáta ; — III. Lipótvár. — *pigra*
Hfn. I. Budapest, Szintye ; — III. Dobsina ; — V. Maroskecze,

Magyarország pillangói.

Irta A. Aigner Lajos.

IV.

2. *Papilio Alexanor* Esp.¹⁾

Esper, Die Schmetterlinge in Abbildungen. Suppl. tab. 110. Fig. 1. (1805). — *Polidamas* Prunner, Lepidoptera Pedemontana 69. (1798)

A szárnyak alapszíne kénsárga. A felső szárnyon a fekete tő és szegély közt 2 hosszú s ezek közt 2 rövid fekete harántsáv fut le; a hosszabbak egyike, a szegély előtt, széles és kékkel behintett, úgy hogy oszlottnak látszik, a belső szegélyig húzódik, szintúgy mint a tő felől levő, mely az alsó szárnyon folytatódván, a középsejtet átszeli s a fekete belső szegélylyel egyesül, de a szemfoltot el nem éri. A szemfolt kicsiny barnásvörös, kék és fekete hátárólja. A fogazott alsó szárny meglehetősen hosszú farkszerű nyujtványban végződik, széle fekete. Mögötte a felső szárny külső sávjának folytatásaként széles, közepén kékkel behintett fekete sáv húzódik a szemig. A középsejtet erős fekete folt zárja le. A csáp bunkója fekete, hegye sárga. A test fölül fekete. Nagysága 60—70 mm. A magyar korona területén csupán Dalmáciában fordul elő májustól júliusig. Az idevaló példányok megközelítik a görögországiakat, melyek a franciaországiaknál nagyobbak, sávjaik is szélesebbek.

Hernyója fehéres zöld, minden gyűrűt fekete és sárga. pettyek tarkáznak; 40—42 mm. hosszú, augusztusban él Seseli dioicum- és montanumon. *Bábja* szürke, fölül valamivel sötétebb. *Előfordul* még: Görög- és Olaszországban, déli Franciaországban, Kis-Ázsiában és Perzsiában.

3. *Papilio Machaon* L.²⁾

Linnaeus, Systema Naturae Ed. X. p. 462. (1758) : Esper, Die Schmetterlinge in Abbild. I. tab. 1. Fig. 1. (1777).

A szárnyak alapszíne kénsárga. A felső szárny töve szélesen fekete, sárga behintéssel, az elülső szegélyen 3 sávyszerű fekete folt van, melyek a széles fekete ereket érintik, a tő felől álló alatt kis fekete petty van, a fekete szegély mögött széles fekete sáv, mely belül sárga behintésű, és az alsó szárnyon folytatódva, sárga

1) Alexanor : görög hős neve.

2) Machaon : Asklepios fia, Podalirius testvére.

félholdacskák sorát zárja körül; az alsó szárnyon ez a sáv szélesebb, kékkel kitöltött, a szemfoltig ér; a nagy vörös és barna szemfoltot befelé részben kék és feketeszín veszi körül; az alsó szárny farkszerű nyújtványban végződik. A csáp bunkója és a test felülete fekete.

Egész Magyarországon található, Budapesten április 8-tól május 29-ig, június 10-től július 28-ig és augusztus 11—27-ig, de nem oly gyakori mint a *P. Podalirius*, Nagyságra, színezetre és rajzolatra nézve igen változó. Hazai példányaink átlag 65—75 mm. szélesek, de találkozik példány, mely csak 60, és viszont olyan is, mely a 92 mm-t is megüti.

Az első ivadék rendszerint halvány kénsárga, a II. általában sötétebb, vöröses sárga, de akad az előbbi közt sötétebb, az utóbbi közt világosabb színű példány is. A II. ivadék felső szárnyán a fekete szegélyvonal az erek mentén a rojtba belenyúlik, miáltal az némileg hullámos lefutásúvá válik; az I. ivadéknál ez a hullámos rajz gyakran hiányzik, úgy hogy a szegélyvonal egészen egyenes lefutású s a rojt alig vehető észre. Egy rendkívül nagy példányon (Aradról) az alsó szárny kék sávja igen széles s a fekete erek által alig megszakított, a rendesenél világosabb kék.

Az eltérő példányok közül legfeltűnőbb az élénk okersárga színű *var. aurantiaca* Spr.¹⁾ Szemfoltja, a típus szerint a törzsalaknál kisebb, olykor homályosabb is. Az előttem levő 3 példányon (Arad-, Zala- és Hunyad megyéből) a szem sem nem kisebb, sem nem homályosabb mint a szabályos példányokon, melyeknek szeme szintén hol kisebb és sötétebb, hol nagyobb és világosabb; fehér rajza azonban a sötét alapszínből igen élénken kirí. Ezt a fajváltozatot nyáron Budapesten is fogták.

Határozottan kisebb a szeme az *ab. Drusus*-nak¹⁾, melyet Fuchs a II. ivadék nősténye után állított fel, és mely a törzsalaktól csak potrohának sokkal keskenyebb fekete hosszanti sávja révén különbözik. A törzsalakhoz úgy viszonylik, mint a *Zauctaeus* a *Podalirius*-hoz. Ez Budapesten a hímen is előfordul.

Az *ab. Sphyrus* Hb.²⁾ (a típus szerint) a törzsfajnál kisebb (54—60 mm.), rajzolata erősebb sávjai szélesebbek, farka rövidebb, felső szárnyának szegély sávja széles fekete, az alsó szárny sötét sávjában sok a kék szín. Ily példányt Tomala Nándor fogott tavaszkor Budapesten.

¹⁾ A narancsszínű.

¹⁾ Drusus, római hadvezér.

²⁾ Sphyrus: fecskefaj.

Az *ab. bimaculata* Eim.¹⁾ a törzsalaktól csak abban különbözik, hogy a felső szárny csúcán levő fekete petty alatt második kisebb petty (olykor csak pont) is mutatkozik. Egy-egy példányát fogták Aradon és Eperjesen. Ennek ellentéte az *ab. immaculata* Schulz.²⁾ melynél mind a két petty hiányzik. Ezt egy-egy példányban Eperjesen és Pujon (Hunyad megye) fogták. Az *ab. rubromaculatus* i. l.³⁾ alsó szárnyán szabálytalan vörös foltok mutatkoznak. Ilyent többször fogtak Budapest környékén. Ezekhez sorakozik az *ab. tenuivittata*,⁴⁾ melyet legújában Spengel állított fel (Zool. Jahrb. XII. 364); submarginális sávja a rendesnél jóval keskenyebb, miáltal az alsó szárny szegélybeli holdjai tetemesen megnagyobbodnak. Egybevágó hím példány Budapesten bábból kelt ki nálam. Az Alpeseken 1700 m. magasságig röpül, a Himalaján 3000 m. ig.

Petéjét, mely gömbalakú, szürkés-fehér színű, egyenkint, de egymáshoz közel álló növényekre rakja le. *Hernyója* rendszerint két ivadékból fordul elő: az egyik május végétől június végéig, a másik július közepétől augusztus végéig, szórványosan III. ivadék is fellép szeptember közepétől végéig, sőt kivételesen egy ízben november elején is találtam. 45—48 mm. hosszú. Tápláló növényei: *Pimpinella saxifraga* és *magna* (pimpinella), *Daucus carota* (murok), *Anethum graveolens* (kapor), *Foeniculum officinale* (harmatkása), *Heracleum spondylium* (tápsir), *Ruta graveolens* (rufa), *Peucedanum oreoselinum* és *chabrei* (kocörd), *Apium graveolens* (zeller), *Carum carvi* (kömény), *Angelica sylvestris* (angyélka), *Fragaria vesca* (szamócza) és kivételesen *Dictamnus albus* (ezerjérfű) és *Petroselinum sativum* (petrezselem). A hernyó színezése, a fekete harántsávok megszálesbedése folytán változó; igen ritka az egészen fekete, minőt Tomala Nándor 1898-ban kettőt talált, mely szabályos lepkét adott. Kifejlődve 4—4,5 cm. hosszú.

Változatosabb a *báb* színezése. Az I. ivadéké sárgás zöld vagy világos zöld; belőle lesz a sötétebb színű törzsalak, valmint az *ab. awantiaca* és *Drusus*. A II. (és III.) ivadéknak kitelelő bábja ellenben egyszínű világosbarna vagy fekete hát- és oldalsávokkal, többnyire azonban sötétebb barna ugyan oly rajzzal, mely olykor az alapszínt csaknem teljesen elnyomja.

1) A kétfoltú.

2) A foltatlan.

3) vörös foltu.

4) A keskeny sávú.

Parasitái: Eusathina larvarum L., *Tachina papilionis* Brischke, *Eupogona setifacies* Rdi. és *Peleteria tessellata* F. Diptera-fajok; *Pteromalus emineus* Först. Chalcidida és *Psilomastax lapidator* Fabr. Ichneumonida-faj. Az utóbbi különösen elkeseredett ellensége; midőn a bábozódó hernyó bőrét levei s a báb még egészen puha, a fürkész még a tenyésző házikón levő hálósöveget is átrágja, és petéit úgy rakja le a bábba. A darázs kikeléskor mindig a szárnyak hüvelyét fúrja át.

Elterjedési köre: A kanári szigetektől Japánig (1—150°) és Lapphontól Afrikáig, indiáig (68—25°), sőt Észak-Amerikáig is.

Adatok Szilágy megye bogár-faunájához.

Közli Dr. Zilahi Kiss Endre.

IV.

Dermestes Frischi Kug. Hadad, Zilah; *lanarius* Ill. Zilah, Hadad, Tasnád, Peér; — *undulatus* Brahm. Hadad; — *lardarius* L. Zilah, Hadad, Tasnád, Sz. Cseh.

Attagenus Schaefferi Hbst. Hadad; — *piceus* Ol. Zilah, Hadad, Tasnád, Peér, Bogdánd; — *pellio* L. Zilah, Hadad, Tasnád.

Anthrenus pimpinellae F. Hadad; — *scrophulariae* L. Hadad. *Orphilus niger* Rossi. Hadad.

Syncalypta spinosa Rossi. Tasnád.

Seminolus luniger Germ. Hadad; — *pilula* L. Zilah, Peér, Tasnád; — *fasciatus* F. Hadad.

Cistela sericea Forst. T. Szántó.

Platysoma compressum Hbst. Hadad, Zilah.

Hister inaequalis Ol. Hadad, Zilah, M. Goroszló; — *4-maculatus* L. Zilah, Tasnád, Peér; — *cadaverinus* Hoffm. Zilah, Hadad, M. Goroszló; *succicola* Thoms. Hadad; — *4-notatus* Scriba. Zilah; — *uncinatus* Ill. Zilah, Hadad.

Paromalus flavicornis Hbst. Peér, Tasnád, Szakácsi.

Saprinus nitidulus Payk. Hadad, Zilah, Tasnád; — *amoenus* Er. Hadad.

Platycerus cervus L. Zilah, Hadad, Tasnád, Peér; *v. capreolus* Fuessl. Zilah, Hadad.

Dorcus parallelepipedus L. Hadad, Zilah, Tasnád, M. Goroszló

Systemocerus caraboides L. Zilah, Pele.

Aesalus scarabaeoides Sz. Hadad.

Gymnopleurus cantharus Er. Hadad, Tasnád.

Copris lunaris L. Hadad, Zilah, Tasnád, Peér, — *v. corniculatus* Muls. Hadad.

Onthophagus Amyntas Oi. Tasnád, M. Goroszló; — *taurus* Schreb. Hadad, Zilah, Sz. Cseh. Tasnád; *verticicornis* Laich. Hadad; — *vacca* L. Hadad, Tasnád; — *coenobita* Hbst. Hadad, Zilah, Tasnád; — *fracticornis* Preyssl. Zilah, Hadad, Sz.-Cseh. Nagyfalú; — *camelus* F. Zilah, Hadad; — *ovatus* L. Zilah. Hadad, Sz.-Cseh, Tasnád; — *Schreberi* L. Hadad, Zilah, Tasnád, Sz.-Cseh.

Oniticellus fulvus Goeze. Hadad, Zilah, Tasnád.

Aphodius erraticus L. Hadad, Zilah; — *scrutator* Hbst. Hadad, Zilah; — *subterraneus* L. Hadad; — *fossor* L. Hadad, Zilah, Tasnád, T.-Szántó; — *haemorrhoidalis* L. Hadad; *conjungatus* Sz. Hadad; — *foetens* F. Tasnád, M. Goroszló; — *granarius* L. Hadad, Zilah, Tasnád; — *ater* Deg. Zilah; — *sordidus* F. Hadad; — *rufus* Moll. Zilah; — *lugens* Creutz. Zilah, Tasnád; — *nitidulus* F. Zilah, Hadad; — *immundus* Creutz. Hadad, Tasnád; — *merdarius* F. Hadad, Tasnád; *inquinatus* F. Zilah, Hadad, Tasnád; — *v. centrolineatus* Panz. Hadad; — *sticticus* Pr. Hadad; — *tessulatus v. umbrosus* Muls. Sz.-Cseh; — *limbatus* Germ. Zilah; — *prodromus* Brahm. Zilah, Hadad, Tasnád; *punctatosulcatus* Strm. Hadad. Zilah; — *consputus* Creutz. Hadad, Sz. Cseh; — *obscurus* F. Zilah; — *scrofa* F. Zilah; — *tristis* Pr. Hadad; *pusillus* Hbst. Hadad, Zilah; — *quadriguttatus* Hbst. Hadad; — *varians* Duft. Hadad, Tasnád; — *alpinus* Scop. Zilah; — *mixtus* Villa Zilah; — *rufipes* L. Hadad, Zilah; — *luridus* F. Hadad, Zilah, Tasnád; — *v. nigripes* F. Hadad; — *v. apicalis* Muls. Hadad; — *brevis* Er. Hadad; — *rhododactylus* Marsh. Tasnád.

Oxyomus sylvestris Scop. Hadad, Zilah.

Pleurophorus caesus Pr. Zilah, Tasnád.

Trox hispidus Pont. Hadad; — *sabulosus* L. Hadad; — *scaber* L. Hadad.

Geotrupes stercorarius L. Zilah, Hadad, Tasnád; — *spiniger* Marsh. Hadad; — *mutator* Marsh. Hadad, Tasnád; — *sylvaticus* Pz. Hadad, Tasnád, Zilah, M. Goroszló.

Lethrus cephalotes Pall. Peér, Tasnád, Pele.

Oryctes nasicornis L. Zilah, Hadad.

Rhizotrogus aequinoctialis Hbst. Hadad, Zilah, Tasnád; —

solstitialis L. Hadad, Zilah, Tasnád; — v. *Falleni* Gyll. Pele, Szarvad.

Polyphylla fullo L. Zilah.

Melolontha vulgaris F. Hadad, Zilah.

Anisoplia segetum Hbst. Tasnád; — *austriaca* Hbst. Hadad; — *tempestiva* Er. Peér, Pele; — *lata* Er. Tasnád; — *flavipennis* Brull. Zilah.

Hoblia praticola Duft. Zilah.

Epicometis hirta Poda. Zilah, Hadad, Tasnád, Peér.

Leucocelis funesta Poda. Zilah, Hadad, Sz. Cseh, Tasnád.

Cetonia aurata L. Zilah, Hadad, Peér; — v. *piligera* Muls. Tasnád, Hadad; — v. *purpurata* Heer. Hadad; — v. *lucidula* Fieb. Hadad; — v. *bilucida* Reitt. Hadad.

Potosia marmorata F. Zilah, Hadad, Tasnád. M. Goroszló; — *speciosissima* Scop. Zilah, Hadad, Tasnád; — *affinis* And. Hadad; — v. *pyrochrous* Reitt. Hadad; — *floricola* Hbst. Hadad, Peér, Tasnád; — v. *obscura* And. Hadad; — *metallica* F. Hadad; — v. *Fieberi* Kr. Hadad.

Valgus hemipterus L. Zilah, Hadad, Peér, Tasnád

Osmaderma eremita Scop. Zilah, Hadad.

Gnorimus variabilis L. Hadad; — *nobilis* L. Zilah, Hadad.

Trichius fasciatus L. Zilah, Hadad; *gallicus* Heer. Zilah, Hadad.

Aurigena lugubris F. Hadad, Tasnád.

Dicerca berlinensis Hbst. Tasnád.

Anthaxia cichorii Ol. Hadad; — *umbellatarum* F. Tasnád, Pele; — *salicis* F. Hadad; — *fulgurans* Schrank. Hadad; — *grammiae* Lap. Hadad; — *nitidula* L. Hadad, Tasnád; — v. *signaticollis* Krn. Zilah; — *quadripunctata* L. Hadad.

Ptosima 11-maculata Hbst. Zilah; — v. *sexmaculata* Hbst. Zilah.

Acmazodera degener Scop. Hadad; — *flavofasciata* Pill. Tasnád.

Magyarország Cerambycidai.

Irta Csiki Ernő.

XX.

76. nem: **Anaesthetis Muls.**

Fekete, a szárnyfedők barnás-sárgák, sokszor az előtor is barnás-vörös. Feje finoman, előtora erősen és a szárnyfedők legerősebben pontozottak; sárgás-barna szőrökkel fedett. Hossza 5–10 mm. — Előfordul egész Európában, a Kaukázusban, Szibériában, Kis-Ázsiában és Syriában, nálunk nem ritka. (*livida* Herbst, *teutonica* Gmel.) **1. testacea** Linn.

77. nem: **Saperda Fabr.**

1. A homlok a csápok között mélyen barázdált ... .. 2.
— A homlok a csápok között lapos, mély barázdá nélkül... .. 3.

2. A szárnyfedők a csúcson kis hegygyel végződnek. 1. alnem: **Anaerea Muls.** — Fekete, szürkés-sárga vagy sárga, a nőstények sárga molyhos szőrözettel fedettek, a szárnyfedőkön csupasz kiálló szemecskékkel. Az első csápízek csúcsa fekete. Hossza 22–31 mm. — Előfordul egész Európában; egész faunaterületünkben található, de sehol sem gyakori. (*punctata* De Geer, *grisevens* Muls)

1. **carcharias** Linn.

- A szárnyfedők a csúcson egyenként kerekítettek. 2. alnem: **Amilia Muls.** — Fekete, szürkés-sárga vagy sárga szőrökkel sűrűn fedett, az előtoron és a szárnyfedőkön fekete és csupasz gödröcskéekkel. A csápokon az összes íz csúcsa fekete, csak az utolsó íz csúcsa fehér, előtte fekete gyűrűvel. A test hátrafelé alig keskenyedik. Hossza 15–21 mm. — Előfordul Észak- és Közép-Európában, nálunk ritka; termőhelyei: I. Budapest, II. Pécs, V. Szászrégen. (*phoca* Fröl.) ... .. 2. **similis** Laich.
3. A homlok a csápok előtt hosszirányban kissé domború, a szárnyfedők sűrűn pontozottak ... .. 4.
— A homlok egészen lapos, a szárnyfedők szétszórt pontjait sűrű, molyhos szőrözet fedi... .. 6.
4. A szemek elülső része másfélszer oly távol fekszik egymástól, mint a hátsó részük. Fekete, a szárnyfedők szürke szőrökkel gyéren fedettek, rajtuk 5 sárga-szőrű folttal ... .. 5.

- A szemek elül, a csápok előtt, kétszer oly távol állanak egymástól, mint hátul a csápok mögött. Fekete, az előtor köröskörül, a szárnyfedők varratja, néhány vele összefüggő és több különálló folt zöldessárga molyhos szőrözettel sűrűn fedett. Az állat mustrázata a következő: a tej a fejtetőn levő háromszögalakú és kétoldalt hosszúsúkás fekete folt kivételével egészen sárgás-zöld, az előtor közepén egy nagy, elül behasított folt és oldalt két kerek folt fekete. a fekete szárnyfedők, a varrat, öt vele összefüggő többé-kevésbé kampós folt, három hosszúsúkás folt az oldalszél mellett és három kerek folt a közepén sárgás-zöld. A test alsó oldalát és a lábakat szintén sűrű sárgás-zöld szőrözet fedi. A csápok szürke szőrökkel sűrűn fedettek, csak az egyes ízek vége fekete vagy feketés barna. Hossza 13—18 mm. — Előfordul Európában, a Kaukázusban és Szibériában, nálunk a hegyvidék lakója, ott nem ritka --- --- --- --- --- **5. scalaris Linn.**
5. A potroh haslemezeinek oldalán nagyobb csupasz foltok nélkül. Az előtor közepén keskeny, kétoldalt széles sáv és a szárnyfedőkön hosszirányban elhelyezett öt kisebb-nagyobb kerek folt sárga. Hossza 8—10 mm. — Előfordul Európában és Szibériában, nálunk közönséges. (*10-punctata* De Geer). --- --- --- --- --- **3. populnea Linn.**
- A potroh haslemezeinek oldalán egy-egy kerek csupasz és bemélyedt foltal. A szárnyfedőkön csak három az oldalszélhez közelebb elhelyezett hosszúsúkás sárga foltal. Hossza 14—16 mm. — Hazánk jellemző és felette ritka faja; termőhelye az Allion hegy Orsovánál. **4. quercus Charp.**
6. A csápok szürkek, a csápízek vége fekete. Az egész test igen finom sárgás-szürke, ritkán szürkés-fehér molyhos szőrözettel sűrűn fedett, az előtoron négy kerek folt a korongon és kettő-kettő az oldalakon, a szárnyfedőkön öt kerek folt a közepén, két hosszúsúkás folt a vállvonal mentén és ezek között egy kerek folt az oldalszél mellett fekete. Hossza 18—20 mm. — Előfordul Észak- és Közép-Európában: nálunk ritka. Termőhelyei: I. Budapest, Újpest, Dabas, Kalocsa, Debreczen, Székelyhid. V. Kolozsvár, Fogaras, Segesvár. Szászrégen. (*Seydli* Fröl., *Rudolfi* Cederh., *punctata* Payk., *12-punctata* Brahm.) ---
- 6. perforata Pall.**
- A csápok egyszínűek, a szárnyfedőkön csak fekete foltok

bevallotta, ezen fajt soha sem gyűjtötte, rögtön reá ismert, s a mint a múzeumi általános gyűjteményben levő példánynyal történt összehasonlítás igazolta is — nem tévedett. Ez az első példány ma is „Z. Kiss, Peér“ jelzéssel van meg a Nemzeti Múzeum magyar gyűjteményében.

Azután évente a mint a szünidő után megjelentem a múzeumban, Pável első szava az volt: „Hozott-e Laodicét?” azonban körülményeim változván sohasem tudtam őt megörvendeztetni még néhány példánynyal. Csak 1902-ben, mostani állomáshelyemre Hadadra kerülvén jutott eszembe, hogy a *Laodice* után nézzek.

Hadadot Peértől, az első példány fogási helyétől, légvonalban mintegy 30—40 kmeter távolság választja el. A fogási helyek geographiai alkata nagyjában megegyezik; tudniillik mindenik alacsony dombos vidék. Hadadon május havától kezdve folyton kerestem s végre 1902. július 10-ikéi. reá is akadtam egy egészen észak-keletnek húzódó, — országutat szegélyező, — erdő szélén. Későbbben jelent meg mint az *Adippe* és *Paphia*, de jóval hamarabb mint az *Aglaja*. Egészen szeptember elejéig folyton található; ha nem is gyakori, de 10—20 példányt könnyen lehetne gyűjteni, sőt egy kis utánjárással valószínűleg többet is. Ellentétben a *Paphia*-val, mely az ott nagy mennyiségben termő *Rubus* virágot és bokrot látogatja, ez inkább a *Carduus*, *Eryngium* és *Dipsacus* fajokat keresi fel. Repülése jóval lassúbb s nem oly nyilálló mint a *Paphia*-é. Egyszer felkergetve csakhamar leül s könnyen fogható. Kis gyakorlattal az ember már repüléséről megismerheti. Reá akadtam ezenkívül Szilágy-Cseliben, a Völcsöki erdőben és a Csikói szorosban is.

Elhatároztam, hogy felkeresem a hernyóját is. Felfedezője, G. Kimov, azt írja róla (Schrift. der phys. oek. G. Königsberg 1872. 146. old.), hogy május és júniusig a *Viola caninán* él. Nálunk ezen növény nem fordul elő, ellenben a *Viola odorata* igen nagy mennyiségben tenyészik, de azon a szorgos keresés daczára sem találtam. Különben is ott, hol a pillangó repül alig van ibolya. Így elhatározásom egyelőre dugába dőlt, de talán a sokszor oly szerencsés véletlen erre is reá vezet. Komoly meggyőződése, hogy Erdélyben sokkal közönségesebb mint gondoljuk, de mindenütt csak kis területekre szorítkozik. Itt, — értesülesem szerint — Nagy-Szebenben, Szénaverősön (Nagy-Küküllő m.) és Segesvárt is gyűjtötték.

Az *A. Laodice* egyébíránt úgylátszik azon fajok közé tartozik, melyek szűk területen fellépve, néhány évig ott előfordulnak s

azután, olykor hosszú évek során át szinte eltűnnek. Így említi egy kurlandi buzgó gyűjtő, hogy Mitaunál 1878-ban fogta első ízben, de csak 20 év múlva (1898) találta újra, 1899-ben pedig nagyobb számban gyűjtötte, holott a csak kevéssel nyugatibb fekvésű Königsbergnél 1899-ben egyáltalában nem észlelték.

Különfélék.

A *Gracilaria Syringelláról.* A *Gracilaria Syringella* a Tineidák családjába tartozó lepke, felső szárnyai barnák; a hernyók zöldes színűek, sárgás fejjel. A fiatal hernyók rágják és csak későbbben csavarják össze a leveleket. A csavarodás szabályosabb, mint a *Botys*-fajoknál, mert csak egy levelet használnak és azt lefelé csavarják. Hogy a tekercs erősebb legyen, szálakkal is megerősítik, azonkívül pedig az összesodródás megkönnyítésére a levél alsó felén a főérbe — egymástól bizonyos távolságra — 5–6 lyukat rágnak. A tekercs két végén csúcsban végződik. Egy tekercsben a *Gracilaria Syringella* hernyóinak száma rendszeren 2—8, de néha 12 is és rendszerint a tekercs alsó végén tartózkodnak. Van rá eset, bár nagyon ritkán, hogy a hernyók a tekercshez még egy levelet erősítenek, de ezt a másik levelet nem sodorják össze, hanem táplálkozásra használják és nemcsak az epidermist rágják le, hanem az egész levéllemezt is megeszik. A hernyók a bebábozódás előtt a tekercsset elhagyják, s kissé megsárgulnak. Megtörténik, hogy egyes hernyók a tekercsből való eltávozás előtt egy-két napig nyugtalanul mozognak ide és tova. Azt is tapasztaltam, hogy egyesek, mikor bebábozódnak a rendes burkon kívül, még két fonalcsomót is szőnek, ezen fonalcsomóval még jobbaa biztosítják bábállapotuk nyugodalmát. A ki nagyon sok hernyót vizsgált, ráakadhatott olyanra is, mely nyugadalmi állapotba, illetőleg bábállapotba ment át, de védő burka alig képződött. Az ilyen, vagy nagyon vékony, vagy nem egész burokkal bíró bábokból nem fejlődtek ki a lepkék. A hernyók közül is többen elpusztulnak, ha azon hernyók, melyeknek bebábozódása hamarabb történik, lyukat rágnak a tekercsen, mert ilyenkor nincsenek az esőtől megvédve. A *Gracilaria* hernyóinak ellensége valamely fürkésződarázs lárvája, mely a hernyók közelében tartózkodik és nedveiket szívja. A lárvá táplálkozására szánt hernyó mumiaként fekszik a lárva mellett és

addig míg táplálékul szolgál, teljesen mentes a rothadástól. A tekerseken található lyukakat nemcsak a hamarabb távolodó hernyók rágják ki, hanem a *Polistes gallica* nőtényei is. Nagyobb területen, különösen a reggeli órákban 30—40 *Polistes*-is láthatunk, a mint a *Gracilaria Syringella* hernyóit fogyasztják. Több évi megfigyelésből azon következtetésre jutottam, hogy a lepkének hernyói nagyobb mértékben pusztítják azon orgonabokrok leveleit, melyeket minden tavasszal megnyesünk. Ezen tényt abból magyarázhatjuk, hogy a megnyesett bokrokban bővében vannak az edelnek.

D. E.

Hopffgarten M. Gy. A német bogarászok egyik régi alakja, nemes Hopffgarten Miksa György, mult évi november 23-án ős kastélyában Mülverstetben, 80 éves korában elhunyt. Már fiatal korában hozzá fogott a bogarak gyűjtéséhez és most körülbelül 14.000 rajt és mintegy 90.000 példányt számláló palaearktikus gyűjteményt hagyott hátra. Gyűjteménye gyarapítása kedvéért sokat utazott, így gyűjtött hazánkban is, majd bejárta Szerbiát, Bulgáriát, Oláhországot, Montenegrót, Olaszországot, Dél-Franciaországot, de északon Sved- és Németországban is gyűjtött. Irodalmilag keveset működött. Ránk nézve legfontosabb a „Stettiner Entomologische Zeitung 1877. évfolyamának 221—232. lapján megjelent „Entomologische Reise nach Südungarn, Siebenbürgen und dem Biharer Comitate“ című közleménye. Nagy gyűjteménye, melyet sok típus tesz becsessé, eladó és megvételre a Magyar Nemzeti Múzeumnak is felajánlották.

Cs.

A bécsi muzeumból. Brauer Frigyes udvari tanácsos nyugalmazása és elhalálozása folytán üresedésbe jött nevezett intézet állattári osztályának igazgatói állását, Ganglbauer Lajos a hírneves bogarász nyerte el. Ganglbauer neve nálunk is eléggé ismert, úgyszintén tudományos érdemei is, melyek révén aránylag még fiatal korban jutott e szép polczra.

Cs.

Entomologusok általános névjegyzékét adta ki legújában Junk W. berlini kiadó. Az osztályok szerint rendezett jegyzék mintegy 9000 címet tartalmaz. Ára 5 márká.

Az almamoly irtása. Valamennyi kártékony rovar, melyet Európából Észak-Amerikába áthurcztak, ott kitünő talajra talál és csakhamar ott is épen úgy garázdálkodik, mint régi hazájában. Ilyen az almamoly (*Carpocapsa pomonella* L.) is, mely körülbelül 25 év előtt honosodott meg az Egyesült Államok északkeleti részében és már is milliónyi károkat okozott. így például 1890-ki

kártételeit egyedül Illinois államban közel $2\frac{1}{2}$ millió dollárra becsülték. Legújabbán Simpson C. B. monográphiában foglalkozik vele, kimutatván, hogy a pille a petéket tavaszkor többnyire a virágba, második ivadéka pedig a gyümölcs oldalaira tojja. A kifejlődés 55–58 napot vesz igénybe, ennél fogva kedvező körülmények között nincsen kizárva három ivadék előfordulása sem. Hogyha irtását elmulasztják, az egész termést veszélyezteteti. Az irtásra legalkalmasabbnak bizonyult a darócból vagy efféléből, nem szalmából készült sodronyövek és arzénsavas permetezések alkalmazása. Az arzénsavas kalium és szódával való permetezés által a 40–60%-nyi támadás 10%-ra apasztható, és ha ezt több évig folytatják, a csaknem 100%-nyi támadást 5–10%-ra lehet leszállítani. A sodronyöveknek úgynevezett schweinfurti, vagy párisi zölddel való ittatása hatástalan maradt. Ugyanaz a szerző előbbi jelentésében a párisi zölddel és londoni pirossal, de különösen az arzénsavas ólommal permetezést ajánlja, mely szereket azonban nem szappanos, hanem gyöngye enyves vízben kell hígítani, mert az előbbi az almának is árt. A permetezésre legalkalmasabb azon idő, midőn az almavirág kelyhe még be nem zárult. A megtámadott almát le kell szedni a fáról miáltal ennek termőképessége fokozódik, a megmaradt gyümölcs minősége pedig javul. Az ily leszedett, s a hullott gyümölcsöt minél hamarabb el kell ásni nedves helyen, s egyáltalában az egész gyümölcsöt is nedvesen tartani. Nagy veszedelemmel fenyegetnek a művelés alatt nem álló gyümölcsösök. Az almamoly új hazát talált Ausztráliában is, a termés felét szokta tönkre tenni. Itt még épen úgy védekeznek ellene, mint Európában.

A. A. L.

Irodalom.

Reitter Edm., Bestimmungs-Tabelle der Tenebrioniden-Unterfamilien: *Lachnogyini*, *Akidini*, *Pedinini*, *Opatrini* und *Trachyscelini* aus Europa und den angrenzenden Ländern. (Verhandl. naturf. Vereins in Brünn. XLII. p. 25–189. [1904]).

Szerző, ki a palaearktikus Tenebrionidák megismertetésével már eddig is gazdagította a bogarászati irodalmat, újabban a *Lachnogyini*, *Akidini*, *Pedinini*, *Opatrini* és *Trachyscelini* nemzetsé-

gékbe tartozó nemek és fajok jó meghatározó kulcsát adta közre. Munkáját a palaearktikus régióban előforduló alcsaládok meghatározó kulcsával nyitja meg. Faunaterületünkől a következő fajokat említi: *Pedinus balcanicus* Apfb. (Bosnia mer. or.), **meridianus* Muls. (Magyarország, Dalmácia), *helopioides* Ahr. (Dalmácia), *Ulrichii* Seidl. (Magyarország), *hungaricus* Seidl. (Mármaros), *Dendarus* (Pandarinus), *Seidlitzii* Reitt. n. sp. (Dalmácia: Eudua, Castelnuovo), *dalmatinus* Germ. (Dalmácia, Bosznia), *Phylax picipes* Oliv. (Dalmácia) és var. *dalmatinus* Reitt. n. var. (Lesina), *Cnemeplatia Atropos* Costa (Magyarország), *Melanimon* (Microzoum) *tibialis* F. (Európa). *Gonocephalum pygmaeum* Stev. [*pesthiense* Bess., *pedestre* Rosh, *pusillum* Küst., *Sturmi* Küst., *viennense* Küst.] (Magyarország), *costatum* Brul. (Meleda), *pusillum* Fabr. (Közép-Európa), *Opatrum verrucosum* Germ. (Közép-Magyarország), *sabulosum* L. (Európa), **lucifugum* Küst (Horvátország, Dalmácia), *Lichenium pictum* F. (Magyarország, Dalmácia). A felsoroltak közül a *-gal jelölt két faj Magyarországra új. Csiki Ernő.

*

Müller, Dr. Jos., Beschreibungen neuer dalmatinischer Koleopteren. II. (Münch. Koleopt. Zeitschr. II, 1904, p. 208—210.)

Három dalmáciai új bogár leírása, névszerint *Bythinus heterocerus* Kistanjeről, *Alphitophagus obtusangulus* Meleda szigetéről és *Otiorrhynchus cardiniger brattiensis* Brazza szigetéről.

Csiki Ernő.

„ROVARTANI LAPOK“

XII. Band. 4. Heft. April 1905.

S. 67. L. Biró: Insektenfang mit dem Käfersieb in Neu-Guinea III. *Scorpio*-Arten giebt es in Neu-Guinea nicht viele und auch diese sind nicht häufig. Selten findet sich eine grössere *Telyphonus*-Art und ebenso selten ist *Schizonorus crassicaudatus*, auch aus Ceylon bekannt. Auch *Tarantuliden* stellen sich selten ein, sie sind mehr unter Baumrinde zu finden. Wichtiger ist das Sieb für das Sammeln von *Pseudoscorpionen*, Verfasser sammelte deren ca. 1000 St. meist ausserordentlich kleine Arten, darunter auch *Chthonius Wlassicsi*. Auffallend häufig finden sich im Sieb die *Acariden*, besonders oft eine kleine rothe *Trombidium*-Art, zumeist sind es ausserordentlich winzige Arten. *Acariden* braucht man nicht zu suchen, die sammeln sich von selber an den Beinen desjenigen, der im Dickicht umher wandelt, sie verursachen ein heftiges Jucken und je mehr man kratzt, umso ärger wird der Schmerz, selbst Wunden entstehen, die nicht selten zur Amputation führen. Die Papua sind dagegen nicht gefeit, nur bemerkt man an der braunen Haut die Bisse nicht. Die Tiere, „Buschmekess“ nennt man sie, bohren sich nach Art die Zecken unter die Haut und sind nur durch Oel oder Fett zu tödten. Die vom Verfasser gesammelten *Acariden* hat Canestrini bearbeitet, leider — wegen seines Hintritts nicht alle. Von 80 neuguinesischen Arten hat er 63 als neu beschrieben. In seiner letzten Publication sagt er, dass manche Arten weit verbreitet und auch in Europa, Amerika und auf den malayischen Inseln vorkommen, manche Arten dagegen sind von den bisher bekannten derart verschieden, dass man für sie neue Familien aufstellen sollte. An *Myriopoden* zeigten sich überwiegend *Geophilus*- und *Scolopendra*-Formen. Nicht selten waren die winzigen *Polydesmus*-Arten, selten dagegen *Scolopendrella*- und *Polyxenus*-Arten, Von *Isopoden* waren blos 5—6 Arten zu finden. Schnecken sind mit dem Sieb selten zu erlangen. Aus alledem geht hervor, dass das Sieb in Neu-Guinea und wahrscheinlich auch in anderen tropisch feuchten Gegenden bei weitem kein so reiches Ergebniss liefert, wie in Europa. Zur eingehenden zoologischen Forschung aber ist es geradezu unentbehrlich, denn eine ganze Schaar von winzigen Arten lebt auch hier sehr verborgen; die dem Sammler sonst nur ganz zufällig in die Hand kommen, so dass eine planmässige und consequente Erforschung der Fauna irgend eines Land ohne dem Käfersieb geradezu unmöglich wäre.

S. 71. **Dr. E. Vängel:** Beiträge zur Insektenfauna von Ungarn. Lepidoptera III. Fortsetzung der Enumeration.

S. 75. **L. v. Aigner-Abafi:** Die Tagfalter Ungarns IV. *Papilio Alexanor* Esp. kommt im Gebiet nur in Dalmatien vor. *Papilio Machaon* L. erscheint in 2 Generationen (4. 5. 6. 7.), ausnamensweise auch in dritter Generation (8). An Abarten kommen vor: *v. aurantiaca* Spr., ab. *Drusus* Fuchs, ab. *Sphyrus* Hb., ab. *bimaculatus* Eim., ab. *immaculata* Schulz, ab. *rubromaculatus* i. und ab. *tennivittata* Spengel. Die Raupe wurde ausnahmsweise auch an *Dictamnus albus* gefunden.

S. 78. **Dr. E. Zilahi Kiss:** Beiträge zur Käferfauna des Komitates Szilágy III. Fortsetzung der Enumeration.

S. 81. **E. Csiki:** Die Cerambyciden Ungarns XX. Bestimmungstabellen der Gattungen *Anaesthetis* und *Saperda*.

S. 83. **Dr. A. Zilahi Kiss:** *Argynnis Laodice* Pall. in Ungarn. Verfasser schildert, wie er zuerst im Sommer 1893 diese für Ungarn neue Art in Peér (Komitat Szilágy) gesammelt hat. 1902 traf er sie auch in Hadad und Szilágy-Cseh, in demselben Komitate, während Andere sie auch bei Nagyszében, Szénaverős und Segesvár in Siebenbürgen gefunden haben. *Laodice* erscheint am 10. Juli, fliegt schwerfälliger als die anderen grösseren *Argynnis*-Arten und bevorzugt *Cardus*, *Eryngium* und *Dipsacus*

Kleinere Mittheilungen.

S. 85. **E. D. Gracilaria Syringella.** Beschreibung der Art und Weise, in welcher sich die Raupe ihre Behausung anfertigt u. z. aus Blättern, die sie zusammendreht.

S. 86. *Necrolog* von **M. G. Hopffgarten**, des bedeutenden Coleopterologen.

S. 86. **L. Ganglbauer's** Ernennung zum Leiter der zoolog. Abth. des k. k. Hofmuseums in Wien

S. 86. *Allgemeines entomologisches Adressbuch.*

S. 86. *Carpocapsa pomonella* L. Bekämpfung in Nord-Amerika

Literatur.

S. 87, 88. Besprechung von Publicationen von **E. Reitter** und **J. Müller.**

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Állatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Természettudományi Társulása 35 kor., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasítás állatok kitömésére s eltartására, és csontvázak készítésére, ábrákkal 1 kor 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére és gyűjtésére 2 kor. — *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifúság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulóknak zsebkönyve.* 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Leniél A.* Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer,* Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe,* Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarország fürkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk fémdarazsainak magánrajza 40 kor.

Lepidoptera. *Bein K.* A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pável-Uhrvk,* Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Berge,* Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1300 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor. 20 fill. — *Hofmann,* Die Gross-Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb. auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeirő. 3 tábl. 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein K.* A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Calwer,* Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz,* Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.* Adatok a hazai félröpflich ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza. 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R.* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. Chyzer K.* és *Kulczynski L.* Araneae Hungaria 3 kötet 24 kor. — *Herman Ö.,* Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — *Dr. Leniél A.* A pókok, különösen a kerekháló-pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: *Dr. Daday J.* A Magyarországon eddig talált szabadon élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus-fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor

---

Legújabb árjegyzékem,

mely több ezer, jól meghatározott és praeparált európai, különösen magyarországi bogárfaj felsorolását tartalmazza, megjelent és kívánatra bérmentve küldöm meg.

Tavarnok, u. p. Nagy-Tapolcsány

Kelecsényi Károly

Magyarország bogárfaunája.

Vezérfonal a magyar korona országainak területén előforduló bogarak megismerésére.

IRTA

CSIKI ERNŐ

A Magyar Nemzeti Múzeumi segédőre.

A három kötetes munka **első** kötete a bevezető morphologiai részen kívül a Caraboideákat és Staphylinoideákat, a **második** kötet a Palpicorniákat, Diversicorniákat és a Heteromerákat, a **harmadik** kötet pedig a Phytophaga, Rhynchophora és Lamellicornia családsorozatokat fogja tartalmazni.

A munka 5 íves füzetekben jelenik meg, **egy-egy füzet előfizetési ára 2 korona, bolti ára 2 kor. 40 fill.**

Megjelent az I. kötet első füzete, mely az általános (morphologiai) részt tartalmazza.

Előjegyzések és előfizetések a szerző címére (Budapest, VIII., Nemzeti Múzeum) küldendők.

lot. 12 fuzet 4
205 apr.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

3 9088 01427 0615